Els joves amb formació expulsen del mercat de treball a les persones sense titulació

Oliver alerta de la necessitat de polítiques actives ''agressives'' per evitar l'enquistament en l'atur de llarga durada del col·lectiu del fracàs escolar que són més de la meitat dels desocupats

Els sis anys de crisi han capgirat el mercat de treball i un dels canvis ha estat que el perfil del nivell d'estudis del cens laboral ha crescut a favor de les persones amb titulació. En aquesta excepcional conjuntura, el 95% de l'ocupació destruïda, 686.000 llocs de treball, estaven ocupats per joves de menys de 34 anys i dos de cada tres, el 66%, eren joves del fracàs escolar. Per contra, les feines ocupades per titulats han crescut en 41.000 persones, en el període que va del quart trimestre del 2007 al 2013. El catedràtic d'Economia Aplicada de la UAB, Josep Oliver, alerta de la necessitat de polítiques actives ''agressives'' dirigides a la gent sense formació i que són més del 55% dels aturats.

La patacada del mercat de treball durant aquesta crisi amb dues recessions profundes segueix sense tenir precedents a Catalunya. La pèrdua de 686.000 llocs de treball durant sis anys suposa gairebé la desaparició del 18,5% de la població activa que hi havia al mercat de treball català el desembre del 2013, segons dades de l'Enquesta de la Població Activa corresponents aquest quart trimestre.

Una de les característiques d'aquesta destrucció de llocs de treball és que ha castigat amb especial duresa els llocs de treball que estaven ocupats per persones sense titulació, sobretot joves menors de 34 anys. Molts d'aquests casos procedien del que s'anomena com fracàs escolar, que van optar per abandonar els estudis durant l'època del 'boom' econòmic per incorporar-se o bé al sector de la construcció o bé a la indústria manufacturera en llocs de treball d'encaix de processos.

L'Enquesta de Població Activa que es publica trimestralment inclou dades d'ocupació i atur per nivells de formació i titulació que vans des de persones analfabetes fins a doctorats. Doncs bé, si s'agafa el col·lectiu d'ocupats amb baixa formació (analfabets, educació primària i primera etapa de secundària sense titulació) es pot observar que d'aquest col·lectiu entre el quart trimestres del 2007 fins el quart trimestre del 2013 han estat expulsats del mercat de treball 727.000 persones, mentre que els que tenen un nivell de formació alt no només no han perdut llocs de treball sinó que han incrementat l'ocupació durant el mateix període en 41.000 persones.

Una altra dada és la comparació de persones ocupades només amb educació primària que entre el quart trimestre del 2007 fins el quart trimestre del 2013 han passat d'ocupar el 16,8% del mercat de treball a l'11%, amb una reducció dràstica de 5,8 percentuals. Per contra, els empleats amb educació superior, el que són llicenciats, graduats i tercer nivell de formació professional han passat d'ocupar el 31,8% del mercat de treball al 40,8%, un increment de 9 punts percentuals. Xifres que vénen a constatar que durant aquesta anys les persones titulades han deixat fora del mercat de treball als treballadors sense formació.

Aquests col·lectius sense titulació són els que primers van sortir expulsats del mercat de treball en els primers anys de la crisi i actualment segueixen a la cua de l'atur, enquistats entre el col·lectiu que figura en la categoria d'atur de llarga durada i que suposa més del 55% de les 820.000 persones que hi ha a l'atur.

És una evidència que el comportament de l'atur està millorant des del juliol del 2013 acumulant taxes interanuals de disminució de la desocupació registrada. Però el problema és que ho fa a un ritme molt lent i sense perspectives que ni a curt ni a mig termini es pugui esperar que aquest col·lectiu sense titulació sigui absorbit pel mercat de treball.

Josep Oliver, catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona, alerta justament sobre aquest col·lectiu d'aturat sense formació perquè sinó es beneficien de programes de reciclatge formatiu a través de polítiques actives ''agressives'' i extensives per millorar la seva formació i habilitats laborals es quedaran ''enquistats'' sine die a la cua de l'atur sense possibilitats de ser recuperats pel mercat de treball.

Oliver explica que quan una empresa fa una selecció de personal per ocupar vacants en el seu centre de treball, elegeix a persones titulades ''perquè suposen una garantia d'aprenentatge'' de les característiques del lloc de treball. ''Quanta més formació titulada té un candidat menys cost de formació s'ha de suportar'' per ocupar el nou lloc de treball.

Nova onada d'immigració

El catedràtic també adverteix sobre una nova onada d'immigració que es necessitarà en un futur a mig termini però que a diferència de l'onada que es va registrar els primers anys d'aquest mil·lenni, la nova immigració que vindrà serà amb un nivell més alt de formació. Oliver justifica aquesta nova onada per la caiguda demogràfica de població jove, la base de la piràmide demogràfica que s'està aprimant a marxes forçades.

El catedràtic és explícit al dir que el col·lectiu de joves, la part baixa de la piràmide, ''s'està fonent''. Això explica que si a Catalunya es mantinguessin els mateixos llocs de treball actuals, sense destruir-se però tampoc sense crear-se`n, la taxa d'atur cauria fins el 6% el 2024, només per l'efecte progressiu de reducció de la població activa.

Oliver descriu una tràgica paradoxa. En pocs anys, quan el mercat de treball reclami un ritme més accelerat de mà d'obra, hi haurà un col·lectiu enquistat en l'atur de llarga durada sense formació ni titulació i amb una manca d'habilitats i actituds de treball després d'arrossegar anys d'atur, que no tindrà capacitat per poder cobrir aquestes vacants laborals. Això farà que les empreses reclamin immigrants amb titulacions i especialitzacions per cobrir aquestes places. ''Es necessitarà mà d'obra formada de fora i es requerirà tenint una taxa d'atur molt elevada amb un nínxol de persones enquistades a l'atur sense formació'', assegura

El catedràtic de la UAB recorda com a finals dels any noranta, amb taxes d'atur que rondaven el 13%, els empresaris catalans feien campanyes per atreure mà d'obra jove de la resta de l'estat espanyol per venir a Catalunya a treballar a la indústria. Davant la manca de resposta i la poca eficiència d'aquest mobilitat interna a l'Estat, aquests empresaris van incentivar els inicis del xoc immigratori que ha viscut recentment Catalunya amb la captació de treballadors dels països de l'antiga Europa de l'Est amb bons nivells d'experiència amb maquinària industrial.

Per recuperar aquests col·lectius enquistats, i evitar un nou xoc immigratori, és prioritari el desplegament de polítiques actives ''agressives'' de formació i reciclatge professional diversificat que sigui capaç d'anar distribuint aquests aturats en diferents sectors d'activitat econòmica, tenint en compte que no hi haurà un únic sector, com el seu dia va ser la construcció, que sigui capaç d'absorbir aquest volum de persones amb fortes carències d'habilitats laborals.

Les projeccions de futur vénen a confirmar aquestes hipòtesis que deixa entreveure l'EPA i que són motiu de reflexió del doctor Oliver.

Un recent estudi sobre les necessitats d'ocupació i formació a la Regió Metropolitana de Barcelona elaborat en el marc del Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona assegura que per al col·lectiu de persones amb baix nivell d'estudis, la demanda d'ocupació decreixerà al llarg del període que van des del 2010 fins el 2020, amb una especial intensitat durant el primer quinquenni, fins el 2015. Durant aquest deu anys la previsió és que es segueixi la destrucció de llocs de treball sense titulació

amb una xifra que només a l'àrea metropolitana de Barcelona suposarà l'eliminació d'uns altres 33.000 llocs de treball.

Josep Molina i Blanes

Periodista

Director de l'Àrea de Comunicació i Mercat de Treball del Centre d'Estudis Econòmics I socials (CEES)